

Het Groningen van Willem Frederik Hermans

Het Hoogste woord

Deze tweewekelijkse serie geeft een overzicht van de belangrijkste schrijvers en dichters van deze eeuw uit Groningen en Drenthe. Dit is deel negen, gewijd aan Willem Frederik Hermans.

■ Hij werd geboren en groeide op in Amsterdam, maar een groot deel van zijn leven woonde Willem Frederik Hermans in Groningen. Daar schreef hij een belangrijk deel van zijn romans, verhalen en essays. Maar het is overduidelijk dat Hermans zich nooit een Groninger schrijver heeft gevoeld. De relatie tussen zijn persoon en de Martinistad was te zeer verziekt.

Door **Jacob Moerman**

Met de dood van Willem Frederik Hermans kwam in 1995 een einde aan het leven van een schrijver die meer dan twintig jaar werkzaam was aan de Groninger universiteit. Kort nadat hij was overleden, maakte de Rijksuniversiteit Groningen bekend zijn dood als een 'verlies' op te vatten. Dat verlies had de universiteit goed kunnen maken met een standbeeld van Hermans. Maar helaas: de afgelopen maand werd het maar weer eens zeer duidelijk dat de naam Hermans in Groningen nog steeds een nare bijmaak heeft. Een bijmaak die meer vertelt over de houding van de universiteit, dan over het gedrag van Hermans.

Hermans was vanaf 1952 verbonden aan de universiteit en wist zich al snel op te werken van assistent tot lector fysische geografie. Hij zou daarna echter zijn werkzaamheden voor de universiteit verwaarlozen, zodat de Kamerleden Vermaat en De Koning in 1971 aan minister De Brauw vroegen een onderzoek in te stellen. De resultaten van dit onderzoek vielen voor Hermans positief uit, maar hij wenste zijn werk aan de universiteit niet langer voort te zetten. Hij vertrok kwaad naar Parijs, waar hij zich volledig toelagde op zijn werkzaamheden als schrijver en onder meer de romans *Onder professoren* en *Uit talloos veel miljoenen* (waarin het Groninger universitaire milieu wordt bespot) publiceerde.

Pas aan het begin van de jaren negentig publiceerde een onderzoeker, Emile Henssen, een artikel over de relatie tussen Hermans en de Groninger universiteit, waarvoor gebruik was gemaakt van archiefstukken. Henssen had de opdracht gekregen van het bestuur om de geschiedenis van de universiteit van de tien jaar daarvoor te beschrijven. Op die manier kreeg hij de mogelijkheid om informatie over Hermans tot zich te nemen. Een ander, Rob Delvigne, probeerde al jaren de stukken in te kijken, maar kreeg steeds geen toestemming. Het kwam tot een proces, en toen Delvigne het gelijk aan zijn zij kreeg, was het artikel van Henssen (dat dus achter de rug van de universiteit om was geschreven) al verschenen.

Het artikel van Henssen is zeer interessant, vooral omdat blijkt dat Hermans feitelijk niets te verwijten viel. Hermans promoveerde al in 1955 cum laude, maar in de jaren daarna had hij het niet gemakkelijk. Hij moest meer onderzoek doen, maar kon dat in Groningen niet verrichten. Professor Ph. H. Kuenen wilde hem niet meer in zijn laboratorium hebben. De grote druppel volgde in 1971, toen het blad *Girugten* (van studenten sociale geografie) het bericht publiceerde dat Hermans niet of nauwelijks college gaf. De mededeling werd overgenomen door de

Groninger Universiteitskrant en vervolgens door het dagblad *Trouw*. Voor twee Kamerleden (onder wie de latere minister De Koning) was bericht in het protestants-christelijke ochtendblad aanleiding om de minister zonder portefeuille M.L. de Brauw schriftelijk te vragen of een onderzoek wilde instellen en de Kamer wilde inlichten. Na het onderzoek moest de universiteit evenwel een volledige rehabilitatie van Hermans bewerkstelligen. De belangrijkste uit het rapport luidt: 'De feitelijke omstandigheden zoals die zich aan ons hebben voorgedragen rechtvaardigen naar ons inzicht in geen oordeel dat hier sprake is van plichtverzuim of wangedrag.' Ook na het onderzoek kreeg Hermans geen ruimte, medewerking en financiële middelen, zodat hij in 1973 eervol ontslag aanvroeg en naar Parijs afreisde.

Het staat vast dat Hermans alle strubbelingen nooit van zich af heeft kunnen zetten. De laatste jaren van zijn leven stonden voor een belangrijk deel in het teken van Groningen. De redactie van het literatuurfestival *Herfstschrijf* (later *Winterschrijf*) had hem twee keer uitgenodigd om naar Groningen af te reizen. Hermans weigerde, maar schreef tevens een gepeperde brief met de mededeling dat hij alleen wilde komen wanneer de professoren Tamsma en De Koning (de voor

em Frederik Hermans (1921-1995)

en negentig publicisten, waaronder Henk van Hensen, een arm-ermans en de Groninger Universiteit was ge-geenissen had de openbaarheid van de geschiedenis van de tien jaar daarvoor. Hij kreeg hij de over Hermans tot Rob Delvigne, prominent te kijken, maar niet. Het kwam tot het gelijk aan zijn Henk van Hensen (dat dus de universiteit om was ge-

zeer interessant, en feitelijk niets te overeerde al in 1955 daarna had hij het meer onderzoek en niet verrichten. hem niet meer in De grote druppel Girugten (van student bericht publicatienauwelijks college genomen door de

Groninger Universiteitskrant en vervolgens door het dagblad Trouw. Voor twee Kamerleden (onder wie de latere minister De Koning) was het bericht in het protestants-christelijke ochtendblad aanleiding om de minister zonder portefeuille M.L. de Brauw schriftelijk te vragen of hij een onderzoek wilde instellen en de Kamer wilde inlichten. Na het onderzoek moest de universiteit evenwel een volledige rehabilitatie van Hermans bewerkstelligen. De belangrijkste zin uit het rapport luidt: 'De feitelijke omstandigheden zoals die zich aan ons hebben voorgedaan rechtvaardigen naar ons inzicht in geen dele het oordeel dat hier sprake is van plichtverzuim of wangedrag.' Ook na het onderzoek kreeg Hermans geen ruimte, medewerking en financiële middelen, zodat hij in 1973 eervol ontslag aanvraag en naar Parijs afreisde.

Het staat vast dat Hermans alle strubbelingen nooit van zich af heeft kunnen zetten. De laatste jaren van zijn leven stonden voor een belangrijk deel in het teken van Groningen. De redactie van het literatuurfestival Herfstchrift (later Winterchrift) had hem twee keer uitgenodigd om naar Groningen af te reizen. Hermans weigerde, maar schreef tevens een gepeperde brief met de mededeling dat hij alleen wilde komen wanneer de professoren Tamsma en De Koning (de voorma-

lige CDA'er die een ereprofessoraat van de Rijksuniversiteit had gekregen) aan de Martinitoren zouden worden opgeknoopt, nadat ze boven een pittig houtvuurtje op de Grote Markt waren ge-roosterd. De brief kreeg in de landelijke kranten weinig aandacht, zodat Hermans zelf weer de pen oppakte om uit te halen richting professoren en media. Zijn laatste essaybundel *Malle Hugo* staat dan ook voor een groot deel in het teken van zijn relatie met de universiteit en 'het aanzien van professoren'. En ook in zijn laatste roman *Ruisend gruis* (die hij nog voor zijn dood wist te voltooien) zijn Groningen en het nabij gelegen Haren (waar Hermans lange tijd heeft gewoond) duidelijk te herkennen.

Dat Hermans twintig jaar na zijn ontslag nog zeer fel uithaalde naar Groningen, maakt duidelijk dat hij nog steeds last moet hebben gehad van een flinke hoeveelheid frustraties. En vreemd waren die eigenlijk niet. Na een loopbaan van meer dan twintig jaar viel voor hem in 1973 de financiële bodem volledig weg. Hij kreeg van de universiteit geen wachtgeld of gouden handdruk. Bovendien weigerde de universiteit hem vervroegd pensioen te geven. En waarom heeft Hermans nooit een ereprofessoraat aangeboden gekregen en De Koning wel? De Groninger Universiteitskrant meldde in 1993 dat de hoogleraar filosofie L.W. Nauta en de hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde G.J. Dorleijn overwogen om Hermans een eredoctoraat aan te bieden. Toen ik het jaar daarop Hermans interviewde en hem met dit voorstel confronteerde, reageerde hij op de volgende, veelzeggende manier: 'Ja, maar dat is natuurlijk nu veel te laat. Ze hebben in Groningen mijn grootste vijanden eredoctoraten gegeven, onder andere Theun de Vries. Nou, dan hoef ik al niet meer.'

Wat Hermans in 1973 van de universiteit kreeg, per post: een Groninger koek.

Het is dus niet zo vreemd dat de zoon van Hermans meldde dat zijn vader zich in zijn graf om zou draaien, wanneer de universiteit een standbeeld voor hem opricht. En ik weet ook nog wat ik zélf dacht toen de plannen werden geopperd, in een artikel in de Universiteitskrant (het blaadje dat eigenlijk de ellende in 1971 voor Hermans had veroorzaakt), geschreven door iemand van de universiteit die, gezien de teneur van het stuk, meer bewondering koestert voor het uiterlijk van Hermans dan voor zijn boeken: oh, nee. Maar aan de andere kant kun je je afvragen of het nu niet eens tijd zou worden dat de Rijksuniversiteit in zou zien dat een van de belangrijkste Nederlandse schrijvers van de twintigste eeuw eindelijk datgene zou moeten krijgen waar hij recht op heeft: erkenning en daadwerkelijke rehabilitatie. En daar had natuurlijk al veel eerder sprake van moeten zijn geweest. Want als je de geschiedenis tussen Hermans en Groningen overziet, komt de universiteit in een wel zeer kwaad daglicht te staan.

◀ Hermans in 1993 in het Amstelhotel, ter gelegenheid van de presentatie van het door hem geschreven Boekenweekgeschenk.

Foto: Archief ANP